

DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 49

(2007–2008)

Om lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner

*Tilråding fra Kultur- og kirkedepartementet av 18. april 2008,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

1 Proposisjonens hovedinnhold

Kultur- og kirkedepartementet legger med dette frem et forslag til endring i § 23 i lov av 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner. Forslaget innebærer at det etableres en generell formulering i kulturminneloven om at det ikke uten tillatelse må føres ut av landet kunst eller kulturmateriale som har stor betydning for bevaring, forskning eller formidling av kulturarv, kunst og historie i Norge. Gjennomføringen av reglene og hvilke typer materiale og gjenstander det gjelder vil bli nærmere regulert i forskrift.

Det legges også frem forslag til endring i § 28 om rette myndighet etter loven. Forslaget fremmes i samråd med Miljøverndepartementet som er ansvarlig departement for denne bestemmelsen.

2 Arbeidet med proposisjonen

En arbeidsgruppe oppnevnt av Kultur- og kirkedepartementet har vurdert behovet for endringer i kulturminneloven § 23. Arbeidsgruppens forslag ble sendt på høring til følgende høringsinstanser:

Finansdepartementet
Forsvarsdepartementet
Helse- og omsorgsdepartementet
Justis- og politidepartementet
Kunnskapsdepartementet

Miljøverndepartementet
Samferdselsdepartementet
Utenriksdepartementet
Sametinget
ABM-utvikling - Statens senter for arkiv, bibliotek og museum
Toll- og avgiftsdirektoratet
Økokrim

Vedtaks museene:

Forsvarsmuseet
Kulturhistorisk Museum
Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design
Nasjonalbiblioteket
Norsk Folkemuseum
Norsk Sjøfartsmuseum
Norsk Teknisk Museum
Preus museum
Riksantikvaren
Riksarkivet
Ringve Museum
RiddoDuottarMuseat

Bunad- og folkedraktrådet
Den norske UNESCO-kommisjonen
Direktoratet for Naturforvaltning
Landsforbundet av Motorhistoriske Kjøretøyklubber
Maihaugen
Norges Museumsforbund
Naturhistorisk museum – Universitetet i Oslo

Norsk ICOM
 Norsk antikvarbokhandlerforening
 Norske Antikk- og Brukthandlers Forening
 Norsk frimerkehandler forening
 Norsk geologisk forening
 Nordisk konservatorforbund – den norske seksjon
 Norges Kunst- og Antikvitetshandlers Forening
 Norsk Mynthandlerforening
 Norsk Numismatisk Forening
 Oslo Mynthandel

Høringsfristen var satt til 14. desember 2007. Det kom inn til sammen 24 høringsuttalelser fra følgende høringsinstanser:

Finansdepartementet
 Forsvarsdepartementet
 Helse- og omsorgsdepartementet
 Justis- og politidepartementet
 Kunnskapsdepartementet
 Miljøverndepartementet
 Samferdselsdepartementet
 Utenriksdepartementet

Sametinget
 ABM-utvikling
 Direktoratet for naturforvaltning
 Jernbaneverket
 Oslo kommune
 Post- og teletilsynet
 Riksantikvaren
 Riksarkivaren

American Car Club of Norway
 Landsforbundet av Motorhistoriske Kjøretøyklubber
 Naturhistorisk museum – Universitetet i Oslo
 Nordisk konservatorforbund – den norske seksjon
 Norges Kunst- og Antikvitetshandlers Forening

Norges Museumsforbund
 Norsk antikvarbokhandlerforening
 Norsk forening for Fartøyvern

Ingen av høringsinstansene hadde merknader til forslaget om å etablere en mer generell formulering om at det ikke uten tillatelse må føres ut av landet kunst eller kulturmateriale som har stor betydning for bevaring, forskning eller formidling av kulturarv, kunst og historie i Norge. Høringsinstansene støttet også at den nærmere definisjonen av hvilke gjenstander som skal omfattes av utførselsforbudet reguleres i forskrift.

3 Forbud mot utførsel av kulturgjenstander – kulturminneloven § 23

3.1 Arbeidsgruppens forslag

Behovet for endringer i kulturminneloven § 23 ble aktualisert ved arbeidet med revisjonen av *forskrift av 1. januar 2007 nr. 1 om utførsel og innførsel av kulturgjenstander* som ble gjennomført i 2006. I høringsrunden kom det flere merknader som ikke kunne følges opp uten en endring i loven.

Kulturminneloven § 23 lyder som følger:

Uten departementets tillatelse må det ikke føres ut av landet:

- a) Automatisk fredete kulturminner i medhold av loven her.
- b) Bygninger av alle slag og deler av slike, mynter, arkivsaker, manuskripter, segl og signeter, møbler og annet innbo eller løsøre, drakter, våpen og liknende ting av kunst-, kultur- eller personalhistorisk interesse som er eldre enn 100 år. Når særlige grunner taler for det, kan departementet fastsette at utførselsforbudet skal omfatte slike gjenstander uten hensyn til alder.
- c) Samiske kulturminner uten hensyn til alder.
- d) Minner om fremstående eller sentrale personer og minner fra virksomheter og hendelser av betydning for norsk historie uten hensyn til alder.
- e) Malerier, skulpturer og annen bildende kunst, kunsthåndverk og prototyper for designprodukter eldre enn 50 år.
- f) Båter, motorvogner, luftfartøy og skinnegående materiell eller deler av slike eldre enn 50 år.

Departementet kan fastsette særskilte regler for gjennomføringen av utførselsforbudet, herunder nærmere om hvilke gjenstander som kommer inn under det.

Det vil til tider være aktuelt å revidere definisjonen av hvilke kulturgjenstander som omfattes av utførselsforbudet. Det vil derfor være hensiktsmessig å regulere definisjonen i forskrift fremfor i lovtekst.

Behovet for endringer kan best illustreres ved gjengivelse av noen av innspillene fra høringsrunden som ble foretatt i 2006. Nasjonalbiblioteket pekte på at aldergrensen på 100 år, jf. kml § 23 b) medfører at regelverket omfatter en betydelig mengde masseproduserte bøker utgitt i forholdsvis store opplag. Første og andre utgaver av norske bøker produsert så langt tilbake som 1850-årene finnes i et så stort antall i ulike private og offentlige

samlinger innenfor landets grenser. Faren for at disse kulturgjenstandene helt skulle forsvinne fra landet er meget liten. Interessen for å samle slike norske bøker er betraktelig større i Norge enn i utlandet. Utførsel av masseproduserte bøker vil neppe representere noen fare for den norske kulturarven.

For arkivsaker, herunder lyd, foto og filmarkiv vil tidsgrensen på 100 år medføre at skjæringspunktet for utførselsforbudet kommer for langt tilbake i tid. Både lydinnspillinger og film har en relativt kort historie i Norge. Det ble knapt produsert film- og lydinnspillinger i Norge før 1900. Det betyr at disse antikvariske medieformatene ikke er omfattet av søkeplikten når gjenstandenes alder er under hundre år. Store deler av pionerarbeidet innenfor lyd- og filmhistorien i Norge vil således kunne føres ut av landet uten noen myndighetskontroll.

I brev av 27. februar 2007 oppnevnte Kultur- og kirkedepartementet en arbeidsgruppe som skulle vurdere endringer i kulturminneloven § 23 om utførsel av kulturgjenstander. Arbeidsgruppen bestod av representanter fra ABM-utvikling, Økokrim, Tollmyndighetene, Nasjonalmuseet for kunst, Nasjonalbiblioteket, Norsk Folkemuseum og Kulturhistorisk Museum, herunder Myntkabinettet.

Arbeidsgruppen fikk som mandat å se på følgende problemstillinger:

- Hvilke kategorier av kulturgjenstander bør det kreves utførselstillatelse for?
- Bør det knyttes aldersgrenser og/eller verdigrænser til gjenstanden, og i så fall hvor skal grensen settes?
- Vurdere om de svenske eller danske reglene for utførsel og eksport av kulturgjenstander kan gi grunnlag for bedring av de norske reglene.
- Vurdere forholdet mellom forskrift og lov.

Formålet med nedsettelsen av arbeidsgruppen var å finne frem til en mer hensiktsmessig definisjon av hva som regnes som kulturgjenstander, der man på den ene siden tar hensyn til behovet for å dokumentere utførsel av gjenstander av betydning for Norges kulturarv og på den andre side hensynet til å lage gjennomførbare regler. Arbeidsgruppen skulle også vurdere hva som bør reguleres i lov og hva som bør reguleres i forskrift. Arbeidsgruppen leverte sitt forslag 1. oktober 2007.

Arbeidsgruppen sier i sin vurdering av forholdet mellom forskrift og lov at:

«§ 23 i kulturminneloven har ganske detaljert formulering om hvilke kulturgjenstander som omfattes av utførselsforbudet. Ved høringsrunden etter siste forslag til endringer i forskrift til § 23 kom det flere merknader som ikke kunne følges opp uten en endring av loven. Arbeidsgruppen foreslår at departementet fremmer et forslag om en mer generell formulering i lovens bestemmelse slik at fremtidige justeringer eller endringer i omfang av utførselsforbudet i større grad kan håndteres gjennom endring av forskrift.»

Arbeidsgruppen foreslår følgende lovtekst:

«Uten departementets tillatelse må det ikke føres ut av landet kunst eller kulturmateriale som har stor betydning for forskning, bevaring og formidling av kulturarv, kunst og historie i Norge.»

3.2 Høringsinstansenes syn

De fleste høringsinstansene hadde ingen merknader til forslaget fra arbeidsgruppen. *Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo (NHM)* hadde merknader knyttet til naturhistorisk materiale. Det uttaler at i påvente av naturmangfoldloven er det viktig at kulturminneloven omfatter naturhistorisk materiale, og at dette defineres så presist som mulig. NHM foreslår derfor at definisjonen suppleres med kategorien naturhistorisk materiale.

3.3 Departementets merknader

Forskrift om gjennomføring av konvensjon 3. mars 1973 om internasjonal handel med truede arter av vill flora og fauna (CITES) regulerer utførsel og innførsel av planter, dyr eller deres produkter. Ved utførsel fra Norge av CITES-listede planter, dyr eller deres produkter kreves CITES-eksporttillatelse. Inn- eller utførsel kan ikke finne sted før Direktoratet for naturforvaltning har gitt tillatelse.

Skal en art som står på CITES-lista, eller et produkt fra en slik art, tas med fra utlandet, må det søkes om eksporttillatelse fra utførselslandets CITES-myndigheter. Eksporttillatelsen gjelder også som importtillatelse og skal forevises tollmyndighetene ved innreise til Norge. I tillegg krever noen arter egen importtillatelse fra Direktoratet for naturforvaltning.

Naturhistorisk museum ved Universitetet i Oslo mener at omfanget av det naturhistoriske materiale som det bør søkes om utførselstillatelse for er langt større enn det som følger av CITES-regelverket. I sin høringsuttalelse går det frem at dagens

regelverk ikke omfatter viktige og verdifulle objekter som mineraler og fossiler. De mener imidlertid at det mest hensiktsmessige ville være at dette ble regulert i en lovbestemmelse i ny lov om naturmangfold.

Kultur- og kirkedepartementet er av den oppfatning at utførsel av naturhistorisk materiale bør løses etter annet regelverk enn kulturminneloven § 23.

4 Myndighetsorgan etter loven – kulturminneloven § 28

I samråd med Miljøverndepartementet foreslås en endring i kulturminneloven § 28 om rette myndighet, ved at «Sametinget» inntas i tillegg til «kommuner og fylkeskommuner» i andre ledd, og at § 23 suppleres i henvisningsrekken i første ledd.

Etter kulturminneloven § 28 jf. forskrift av 9. februar 1979 § 19, er Miljøverndepartementet gitt myndighet til å fastsette hvem som er rette myndighet og til å gi nærmere regler om gjennomføring av loven.

I medhold av denne bestemmelsen og i samsvar med Sametingets ønsker ble forvaltningen av samiske kulturminner i 1994 lagt til Samisk kulturminneråd, som fikk delegert forvaltningsmyndighet tilsvarende fylkeskommunen. Samisk kulturminneråd ble oppnevnt av Sametinget og forholdt seg til Sametinget gjennom årsrapporter, virksomhetsplaner og som arbeidsgiver- og budsjettansvarlig, men var underlagt Miljøverndepartementets instruksjonsadgang i arbeidet med oppgaver etter kulturminneloven.

Sametinget vedtok at Samisk kulturminneråd skulle legges ned fra 2001, og den samiske kulturminneforvaltningen ble organisert direkte inn under Sametinget som egen avdeling. Som en prøveordning vedtok Miljøverndepartementet å overføre den myndighet som tidligere var lagt til Samisk kulturminneråd direkte til Sametinget. Ordningen ble evaluert av Norsk institutt for by- og regionforskning i 2003 og prøveordningen ble ved Miljøverndepartementets brev av 20. desember 2004 delegert til Sametinget inntil en modell for fremtidig forvaltningsordning for samiske kulturminner var nærmere avklart.

Sametinget er delegert forvaltningsmyndighet tilsvarende fylkeskommunen. På bakgrunn av Sametingets egenart som folkevalgt, politisk organ er det naturlig å presisere adgangen til å delegere myndighet til Sametinget i kulturminneloven ved å

innta Sametinget i opplistingen i kulturminneloven § 28 om rette myndighet etter loven.

Når det gjelder § 23 er vedtaksmyndighet lagt til ulike museer. For samiske gjenstander uten hensyn til alder er myndigheten lagt til RiddoDuottarMuseat. Kultur- og kirkedepartementet vurderer å legge myndighet til å behandle søknader om utførsel av samiske gjenstander til Sametinget. Dette krever at § 23 inntas i henvisningsrekken i § 28 første ledd.

Konsultasjoner er gjennomført med Sametinget som hadde følgende merknader:

«Sametinget konstaterer uenighet i konsultasjonene om Regjeringens forslag til endring i kulturminnelovens § 28, og beklager dette. Sametinget oppfatter endringsforslaget kun som en kodifisering av dagens ordning. Sametinget vil likevel presisere at det er *to forutsetninger* som må ligge til grunn og som må være på plass før Sametinget påtar seg disse oppgavene: 1. Sametinget gis myndighet i lov, ikke i forskrift slik det her foreslås. 2. De økonomiske rammebetingelser må være på plass.

Når det gjelder Sametingets forutsetning om at myndighet skal gis i lov, så har dette vært gitt klart uttrykk for i lengre tid, senest i Sametingets vedtak i sak 37/07 Fremtidig samisk kulturminneforvaltning. Av Sametingets vedtak følger det at Sametinget ikke vil påta seg noe form for forvalteransvar for samiske kulturminner om det ikke følger av kulturminneloven. Sametinget vil derfor ikke kunne være rette myndighet for forvaltningen av kulturminneloven § 23 om det ikke følger av lovens § 28 at Sametinget er rette myndighet for samiske kulturminner.

Det er kjent at Sametinget allerede, på området for kulturminneforvaltning har en vanskelig økonomisk situasjon. Dette har vært understreket gjentatte ganger fra Sametingets side, senest i Sametingets vedtak i plenum i sak 37/07 om fremtidig samisk kulturminneforvaltning.

Deler av Sametingets vedtaket i sak 37/07 gjengis her:

Sametinget viser til at forvaltningsmyndighet for samiske kulturminner gitt ved lov medfører at Sametinget får ansvar for å kunne behandle saker i to instanser. Dette vil kunne gjelde i forhold til dispensasjoner, fredninger og klagesaker. Dette er i første rekke et organiserings- og kapasitetsspørsmål. Sametinget har lang erfaring i totrinnsbehandling ved utøvelsen av andre forvaltningssaker, jf. samelovens § 2-12. En totrinnsbehandling for kulturminneforvaltningen vil derfor ikke være ukjent eller problematisk for Sametinget å gjennomføre.

Sametinget konstaterer at det har vært en manglende ressursmessig utviklingen innenfor den samiske kulturminneforvaltningen. Det samiske kulturminnevernet er påfallende sterkt underprioritert i forhold til det øvrige kulturminnevernet, både i forhold til dokumentasjonsgrunnlag, forskning, formidling, tilskudd til restaurering, vedlikehold og tilrettelegging, og til forvaltningsressurser i arealplan-sammenheng. Sametinget ser det som helt påkrevd at underfinansieringen av det samiske kulturminnevernet korrigeres. Sametinget framhever at en fremtidig kulturminneforvaltning betinger en anstendig og nødvendig økning av ressursene.

Sametinget forventer på denne bakgrunn at Sametinget så snart som mulig gis myndighet i kulturminneloven for forvaltning av samiske kulturminner, som en helt sentral del av den samiske kulturarven. Videre forventes det at Sametinget gis en nødvendig budsjettmessig styrking for en framtidsrettet og forsvarlig forvaltning av samiske kulturminner. Sametinget fastslår at det ikke vil foreligge et grunnlag for en samisk kulturminneforvaltning lagt til Sametinget om disse forventningene ikke følges opp på en forsvarlig måte.»

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Kultur- og kirke departementet legger til grunn at innføring av en generell lovhjemmel i § 23 ikke har

økonomiske eller administrative konsekvenser. Forslaget fører ikke til en utvidelse av hvilke kategorier som skal betraktes som kulturgjenstander.

Endringen i § 28 andre ledd om at Kongen kan bestemme at Sametinget skal være rette myndighet etter nevnte bestemmelser i første ledd vil heller ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser.

Forslaget om å ta § 23 inn i henvisningsrekken i § 28 første ledd kan ha økonomiske og administrative konsekvenser ved at Sametinget kan gis vedtaksmyndighet for søknader om utførelse av kulturgjenstander. Dersom Sametinget skal inneha rollen som vedtaksmyndighet vil dette medføre økte oppgaver for Sametinget. Omfanget av det merarbeidet som Sametinget tilføres er vanskelig å forutberegne, og vil bero på den oppmerksomhet utførelsesforbudet måtte omfatte. Sametingets bevilgninger behandles på ordinær måte i forbindelse med de årlige statsbudsjetter.

Kultur- og kirke departementet

tilrår:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner.

Vi **HARALD**, Norges Konge,

stadfester:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner

I

I lov 9. juni 1978 nr. 50 om kulturminner gjøres det følgende endringer:

§ 23 skal lyde:

§ 23 *Utførselsforbud*

Kunst eller kulturmateriale som har stor betydning for bevaring, forskning eller formidling av kulturarv, kunst og historie i Norge, må ikke føres ut av landet uten tillatelse fra rette myndighet.

Departementet kan i forskrift gi nærmere regler om hvilke gjenstander som omfattes av utførselsforbudet i første ledd.

§ 28 skal lyde:

§ 28 *Rette myndighet etter loven*

Kongen fastsetter hvem det er som er rette myndighet i medhold av §§ 3, 4, 5, 6, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 15a, 16, 17, 18, 21, 23, 23 c og 25.

Kongen kan også bestemme at kommuner, fylkeskommuner og *Sametinget* skal være rette myndighet etter nevnte bestemmelser. Departementet kan bestemme at kommuner, fylkeskommuner og *Sametinget* så langt det er mulig skal yte faglig bistand i saker etter loven her.

Departementet kan gi nærmere regler om utfylling og gjennomføring av loven.

II

Loven trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer.
